

СТРАТЕГІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ
ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ДОСВІД ЄСSTRATEGY AND PROSPECTS OF ECONOMIC DISINTEGRATION
FOR THE NATIONAL ECONOMY: EU EXPERIENCE

УДК 327.39

Шапошников К.С.д.е.н., професор, директор
Причорноморський науково-дослідний
інститут економіки та інновацій**Валуєв Ю.Б.**д.е.н., головний науковий співробітник
Причорноморський науково-дослідний
інститут економіки та інновацій**Папаїка О.О.**д.е.н., професор,
головний науковий співробітник
Причорноморський науково-дослідний
інститут економіки та інновацій

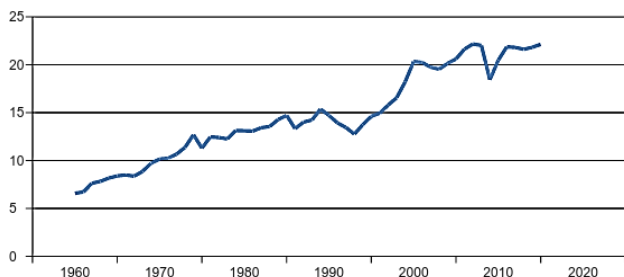
Анотація: Сьогодні все більше фахівців стверджує, що Європейська інтеграція не виконала своїх функцій. Зростання валового продукту гальмується, продуктивність праці зменшується, все більш значною стає нерівність у розподілі доходів в окремих країнах ЄС. Аналізуючи ці тенденції, дехто вважає, що неминучим є розпад ЄС, але ми так не вважаємо і спробуємо викласти свою думку щодо означених процесів у цій статті. Звичайно, подальше функціонування ЄС вимагатиме змін парадигм економічної інтеграції. Крім того, члени ЄС імовірно змушені будуть відмовитись від існуючої політики оплати праці. Отже, дана стаття присвячена стратегіям та перспективам економічної дезінтеграції для національної економіки на прикладі країн-учасниць ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, економічна інтеграція, економічна дезінтеграція, національна економіка, стратегія економічного розвитку.

Summary: It is argued that European integration has not fulfilled its chief economic promises. Output growth has been increasingly weak and unstable. Productivity growth has been following a decreasing trend. Income inequalities, both within and between the EU Member States, have been rising. This sorry state of affairs is likely to continue – and likely to precipitate further exits, or eventually, the dissolution of the Union. However, this outcome is not unavoidable. A better integration in the EU is possible, at least in theory. Also the negative consequences implicit in the existence of the common currency could be neutralised. However, the basic paradigms of the economic policies to be followed in the EU would have to be radically changed. First, the unconditional fiscal consolidation provisions still in force would have to be repelled. Second, 'beggar-thy-neighbour' (or mercantilist) wage policies would have to be 'outlawed'.

Key words: European Union, economic integration, economic disintegration, national economy, economic development strategy.

Вступ. Європейська економічна інтеграція була першою серйозною спробою економічної інтеграції у новітній історії, безумовно вагому роль у цьому відіграв договір Maastricht. Введення євро стало відправною точкою для процесу внутрішньої лібералізації торгівлі в межах ЄС і полегшило створення зони вільного динамічного переміщення праці, товарів і послуг. Про це свідчить і динаміка взаємного експорту (у відсотках від ВВП, рис. 1).

Рис. 1. Динаміка взаємного експорту (країни ЄС, у відсотках від ВВП)

Джерело: АМЕСО.

Економічна інтеграція («внутрішня економічна лібералізація» або «глобалізація») загалом передбачала сприяння економічному зростанню (у тому числі через небажані перехідні процеси щодо розподілу зовнішніх та внутрішніх ефектів). Очікувалося, що щільніша інтеграція сприяє швидшому зростанню продуктивності, наприклад, через змагання щодо ефективнішого використання дефіцитних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостям розвитку ЄС в останні роки присвя-

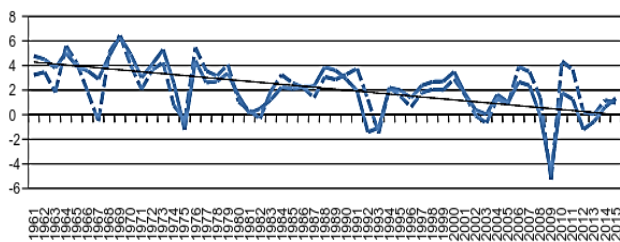
чено праці Б. Фредріксена, Д. Бірна, Дж. Ферналд, М. Рейнсдорф, М. Калдор, Н. Моллік, Дж. Фарія, П. Альбукерке, М. Леон-Ледесма, Дж. Мокір, К. Ласкі, Л. Подкамінер.

Постановка завдання. Окреслення проблем та перспектив економічної дезінтеграції для ЄС.

Виклад основного матеріалу. Нажаль, європейська інтеграція не виконала згаданих вище функцій. Насправді економічне зростання в об'єднаній Європі гальмується. Причому слід об'єктивно зазначити, що цей процес розпочався задовго до створення ЄС у сучасному вигляді, адже зниження темпів зростання почалось приблизно з середини 1970-х років (Рис. 2). Темпи приросту стали стрибкоподібними. Крім того, зростання стало все більш мінливим, з піками і спадами, що досягають апогею у 1993, 2003, 2009 і 2012 рр.

Глибокі різкі падіння цін у 1993 і 2009 рр. не можуть, на нашу думку, розглядатися як «екзогенні потрясіння». Ці різкі падіння цін були «ендогенними». Вони стали наслідками економічної «архітектури», що свідомо проектується Європейськими економічними елітами. У 1993 році спад був наслідком катастрофи «Exchange Rate Mechanism»; у 2009 році спостерігався колапс фінансової сфери в ЄС, який став наслідком політичних рішень.

Імовірно, спад 2012 року спровокувала істерія навколо «Фінансової консолідації». Нарешті, введення євро (починаючи з 1998 р.) і повної внутрішньої торгової лібералізації (Єдиний Євrorинок, починаючи з 1993 р.) не стали акселератором зростання ВВП.

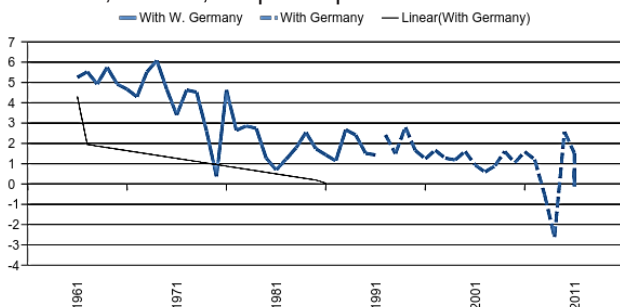

Рис. 2. Темпи приросту реального ВВП на душу населення у країнах ЄС

Джерело: АМЕСО.

У той же час продуктивність праці також зменшувалась (Рис. 3). Цей результат прихильниками неокласики зазвичай вважається парадоксом. Ми погоджуємось з думкою про те, що цей парадокс можна пояснити за допомогою інституціонального підходу, врахувавши, що в той час мали місце систематичні неврахування офіційною статистикою і продукції, і продуктивності (Mokur, 2014; Feldstein, 2015 р). Є й інші пояснення цього парадоксу (Burne; 2016).

R. Gordon (2015) – є мабуть найбільш цитованим представником течії «Supply-siders» – пропонує тезу про те, що технологічний прогрес не запобіг послабленню зростання продуктивності праці. Він засуджує ситуацію застою «post-2008» і логічно закликає до подальших «структурних реформ»: послаблення контролю, сприяння гнучкості ринку праці тощо, що має посилити зростання продуктивності, а отже, і сприяє зростанню ВВП.

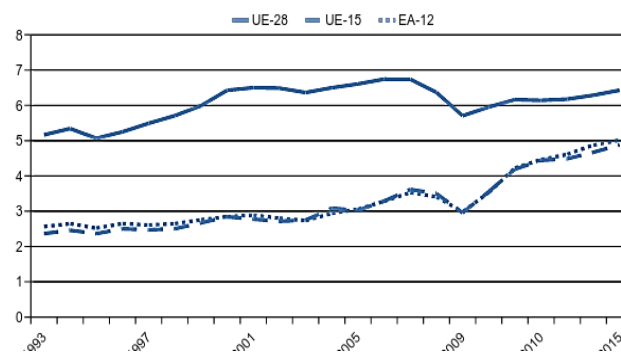
Рис. 3. Реальні темпи приросту продуктивності у країнах ЄС

Джерело: АМЕСО.

Проте, результати економетричного огляду (Podkaminer, 2016) зв'язків між продуктивністю праці і компаративним зростанням для 22 країн (саме для такої кількості країн вчений мав всю повноту інформації) вказують на те, що загальна продуктивність «не збільшує» продукцію. Оглядачі пояснюють таку ситуацію за допомогою класичного закону Kaldor-Verdoorn (Kaldor, 1966). При цьому самі ж згадані нами аналітики стверджують, що уповільнення зростання продуктивності не може бути причиною повного уповільнення зростання випуску продукції в ЄС.

Логічно постає питання про інші фактори такого уповільнення. Серед них фігурує й декларована

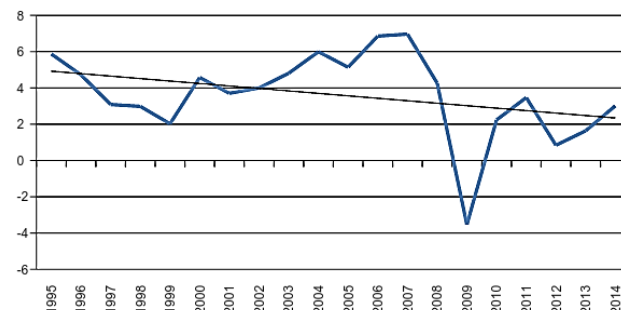
політиками інтенсифікація конвергенції у рівні доходів (Рис. 4).

Рис. 4. Середньоквадратичні відхилення національного доходу на душу населення у країнах ЄС

Джерело: АМЕСО.

Проте, Рис. 4 свідчить про зростання нерівності у розподілі доходів. І хоча економічна історія нових Центральних і Східних Європейських країн-учасниць ЄС безумовно не завершена, однак, економічне зростання цих країн під впливом інтеграції в ЄС не вражає (Рис. 5). Ці країни сьогодні демонструють економічну залежність від Західно-Європейського ядра ЄС (передусім від Німеччини). Темп (і джерела) їх економічного зростання фактично залежать від політики Німеччини, національна економіка якої за різними оцінками також знаходиться у фазі «застою».

Рис. 5. Реальні норми зростання продукції на душу населення у нових 10 країнах-членах ЄС

Джерело: АМЕСО.

Таким чином логічно висунути гіпотезу про те, що норми і правила Maastricht у комбінації з єдиною валютою (і загальною грошово-кредитною політикою) кінцем кінцем загальмували зростання продукції, призвели до внутрішньої нестійкості, а отже і підготували ґрунт для розпаду ЄС (Laski і Podkaminer, 2012). Інституціональною пасткою для нових країн-учасниць ЄС фактично стала така послідовність: спершу, щоб увійти до ЄС, слід виконати жорсткий набір фінансових правил (без урахування специфіки національної економіки). Однак, єдина валюта, єдина грошово-кредитна політика і єдина процентна ставка мають кардинально різний економічний вплив для різних

національних економік. А якщо врахувати різний рівень інфляції у різних країнах, то виходить, що реальні процентні ставки стають гранично високими в країнах з нижчою інфляцією, що поступово формує підвалини для спаду (Рис. 6).

Отже, принцип «єдиних правил» або нав'язування «єдиного інституціонального середовища» без урахування національної специфіки, не спрацював.

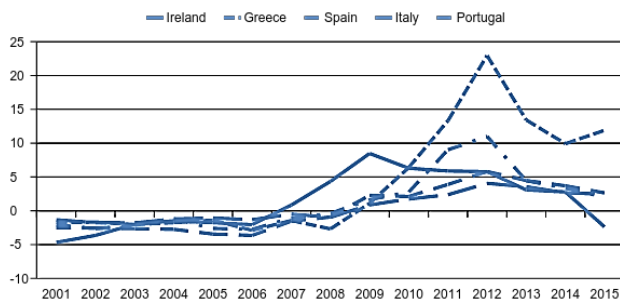

Рис. 6. Реальні процентні ставки у країнах ЄС

Джерело: АМЕСО.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Чи можливо виправити ситуацію? Звичайно, але це потребує зміни основних парадигм економічної політики ЄС (Laski і Podkaminer, 2012). Передусім мова йде про два аспекти: відхід від безумовної і повної фінансової консолідації, а також зміна політики формування єдиної заробітної плати, а саме: «beggar-thyself»-політика (Laski і Podkaminer, 2011). В іншому випадку країни-старожили ЄС і насамперед Німеччина не зможуть ефективно керувати надлишками торгового балансу і в результаті можуть зазнати депресії. Крім того, така політика формування заробітної плати для всіх країн-учасниць ЄС виглядає нереалістичною. Вагомим фактором цього є також випереджаюче зростання торгівлі (у першу чергу електронної) у порівнянні з швидкістю інших глобалізаційних процесів.

Проте, слід пам'ятати, що існування ЄС є життєво важливим для європейців, особливо для країн Центральної і Східної Європи. Без ЄС ці нації ризикують загубитись у конкурентному середовищі і втратити самоідентифікацію. Але ЄС не може процвітати в межах self-imposed обмежень, які фактично не мають достатнього економічного обґрунтування. Тому, європейській спільноті слід ініціювати необхідні зміни парадигм, адже в іншому випадку ЄС буде втрачати учасників.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Bonesmo Fredriksen, K. (2012), Income Inequality in the European Union, OECD Econ. Dept. Working Paper, No. 952.
2. Byrne, D., J.G. Fernald and M.B. Reinsdorf (2016), 'Does the United States have a productivity slowdown or a measurement problem?', Brookings Papers on Economic Activity, Conference Draft, 10-11 March.
3. Feldstein, M. (2015), 'The U.S. Underestimates Growth', Wall Street Journal, 18 May.
4. Gordon, J.R. (2015), 'Secular Stagnation: A Supply-Side View', American Economic Review: Papers & Proceedings 2015, Vol. 105, No. 5, pp. 54-59.
5. Kaldor, N. (1966), Causes of the Slow Rate of Economic Growth in the United Kingdom, Cambridge University Press, Cambridge.
6. Mollick, A.V., J. Faria, P. Albuquerque and M. Leon-Ledesma (2008), 'Can globalisation stop the decline in commodities' terms of trade', Cambridge Journal of Economics, Vol. 32, No. 5, pp. 683-701.
7. Mokyr, J. (2014), 'Secular Stagnation? Not in Your Life', in: C. Teulings and R. Baldwin (eds), Secular Stagnation: Facts, Causes, and Cures, VoxEU.org eBook.
8. Laski, K. and L. Podkaminer (2011), 'Common monetary policy with uncommon wage policies: Centrifugal forces tearing the euro area apart', Intervention. European Journal of Economics and Economic Policies, Vol. 8, No. 1, pp. 21-29.
9. Laski, K. and L. Podkaminer (2012), 'The basic paradigms of EU economic policy making need to be changed', Cambridge Journal of Economics, Vol. 36, No. 1, pp. 253-270.
10. Laski, K. and L. Podkaminer (2013), 'Net private savings in relation to the government's financial balance: some basic principles of macroeconomics disregarded by the European Union's economic policy makers', in Ó. Dejuán, E. Febrero and J. Uxó (eds), Post-Keynesian Views of the Crisis and its Remedies, Routledge.
11. Podkaminer, L. (2014), 'Does trade drive global output growth?', Bank & Credit, Vol. 45, No. 4, pp. 311-330.
12. Podkaminer, L. (2015a), 'The euro area's secular stagnation and what can be done about it. A post-Keynesian perspective', Real World Economics Review, Issue 70, pp. 1-16.
13. Podkaminer, L. (2015b), 'Central Europe: Trapped in Integration?', Acta Oeconomica, Vol. 65 (Suppl. 1), pp. 83-106.
14. Podkaminer, L. (2016), 'The slowdown in labor productivity growth is an effect of economic stagnation rather than its cause', Paper presented at the Kaldor Conference, Corvinus University, Budapest, 30. September 2016.